

zónék, hogy esszéiben nem kíván megfontolatlanul ítélni, bálványokat döntögetni, túlzottan erős következtetéseket levonni. E máskülönben méltánylandó hozzáállás azonban jelentősen csökkenti a könyve által nyújtott intellektuális kihívást. A tárgyalt gondolkodók politikai elképzeléseivel, közéleti szerepvállalásával kapcsolatos biográfiai töredékek nem adnak választ az általános kérdésre: mi élet és mű viszonya a filozófusok esetében? Ha pedig csupán saját jogukon vizsgáljuk őket, nemigen lépnek túl a marginális érdekességek, a „filozófiai bulvár” körén. *A Szóirakuszaí csábítása* című összegző és zárófejezetből sem derül ki sokkal több, mint hogy az „értelmiségi-ektől” Platon óta épp oly kevésé idegen a *hübrisz* és a hatalomvágy, mint a többi földi halandótól.

A zabolátlan értelem így inkább tekinthető vitaindítónak, mintsem megnyugtató konklúziót kínáló elemzésnek. S hogy erre a vitára valóban szükség lenne, azt mi sem bizonyítja jobban, mint azok az újra meg újra fellángoló szellemi csatározások, amelyek Heidegger náciizmusa vagy a fiatal Paul de Man antiszemitizmusa körül dúlnak (hazai viszonylatban Lukács György munkássága említhető egyfajta párhuzamként). A kortárs irodalomtudomány belenyugodott a „szerző halálába”, a filozófiai szintéren viszont még mindig (sőt egyre inkább) relevánsnak tűnik a kérdés: meddig

tekinthető egy gondolkodó totalitarizmus iránti vaksága, sőt vonzódása magánügynek, s mennyiben kell(ene) hogy hatással legyen írásainak értelmezésére? Legyünk azonban igazságosak Mark Lillához: mivel ennek eldöntése mindig egyedi eseteket feltételez, az általa alkalmazott életrajzközpontú megközelítésnek is megvan a maga helye bizonyos kontextusokban.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Zsélyi Ferenc, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2005, 294 oldal, 1700 Ft)

FRÉDÉRIC BARBIER:

A könyv története

„Úgy olvasni, mintha a siralomházban olvasnád az utolsó könyvet, melyet még beadott celládba a porkoláb. Életre-halálra olvasni, mert ez a legnagyobb, az emberi ajándék. Gondold meg, hogy csak az ember olvas” – írta 1942-ben a könyvekről és az olvasásról Márai Sándor. A könyv és az olvasás az ókortól kezdve végigkísérte az emberiség mindennapjait, sokszor alakította a világtörténelmet, és bár a technikai fejlődés megpróbálta megfosztani szerepétől, sokak megkönnyebbülésére mára kiderült: sikertelenül.

Örvendetes, hogy az utóbbi időben egyre több kötet jelenik meg,

mely a könyvvel, annak történetével és az olvasóval való kapcsolatával foglalkozik. A magyar könyvpiacra eddig nem találhattunk olyan művet, amely a könyvre koncentrálna, mégis gazdaság-, társadalom- és technikatörténeti kitekintéssel mutatná be az emberi emlékezet hordozóját. Hazánkban is születnek könyvtörténeti munkák; e helyütt mindenképpen meg kell említenünk Pogány György valóban hiánypótló kötetét, melyek sok fontos adattal járulnak hozzá a magyar könyvkultúra történetének kutatásához. Európában azonban kétségtelenül Franciaország az a hely, ahol e téma kutatása már több mint két évtizede virágzik.

Idén tavasszal vehette kézbe a hazai olvasóközönség Frédéric Barbier *A könyv története* című munkájának magyar kiadását. A könyv szerzője Franciaország talán leghíresebb könyvtörténet-kutatója, aki már eddig is több fontos művel gazdagította hazája tudományos irodalmát. Az ő nevéhez fűződik a francia történelem bibliográfiájának összeállítása is. Több kötetet jelentetett meg Valenciennes városának könyvhistoriájáról, éppen ezért nem véletlen, hogy *A könyv története* illusztrációi főként e város könyvtárának ritkaságait mutatják be.

A munkát Barbier négy korszakra tagolja. Azzal tisztában van, hogy

a könyvtörténet korszakolása nem esik egybe az olvasástörténettel, ezért marad a könyv előállításának történeti bemutatásánál. Az első korszak a *Kézíratosság kora*. Az alfejezetek témáját többek között az írás, a könyv formája, az olvasás, a könyvterjesztés és a könyvtárak története adja. Olvashatunk még a Római Birodalom romjain létrejött új államok könyvhöz való viszonyáról, a szeretetesség és a könyv kapcsolatá-

ról, valamint az iszlám világ könyvkultúrájáról. A második korszak a *Gutenbergi forradalom*. Barbier a könyvnyomtatás feltalálását méltán mutatja be történelemformáló cselekményként, hiszen a terjedelmes bevezető tanulmányban is példák sorát hozza, miben járult hozzá a könyv egyes változásokhoz. A könyvtörténeti kutatásoknak megfelelően külön fejezetben olvashatunk a könyv formai átalakulásáról. Külön érdekesség, hogy a szerző kitér a reneszánsz kor cenzúrájának történetére is. A harmadik korszak *Az ancien régime könyvkiadása*. Itt is az előző részben alkalmazott szemlélet jelenik meg: az egyháztörténeti változások mentén mutatja be a könyv történetét. Ebben a részben különösen érzékelhető, hogy Barbier francia történészként elsősorban hazája történelmébe ágyazza be a „szellem porhüvelyének” történe-

tét. A könyv általában részletesen foglalkozik az európai könyvkiadásal is, Magyarország, ha csak említésként is, de szintén megjelenik a lapokon. A negyedik, befejező rész *A könyv második forradalma és a tömegek mediatizációja*. A fejezeteket olvasva szinte ki lehet találni, hogy ez a szerző kutatási korszaka. Az 1760-as évektől érezhető fellendülés egészen az első világháború 1914-es kitöréséig megszakítás nélkül tartott, valódi aranykort hozva kiadóra és olvasóra egyaránt.

A könyvben található hatalmas adatmennyiség nem megy az olvashatóság rovására; ellenkezőleg, a munka olvasható marad. Olyan kötetet jelentetett meg az Osiris Kiadó, amely nemcsak a tanárok, egyetemi hallgatók számára nélkülözhetetlen, hanem bátran ajánlható minden könyvszerető embernek.

TULOK PÉTER

(Fordította Balázs Péter; Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 400 oldal, 3800 Ft)

A szépség története

Lenyűgöző könyv. Lenyűgöző, ahogy oldalak százain át sorakoznak egymás mellett a szebbnél szebb színes képek, reprodukciók, ismert és kevésbé ismert alkotások. A Szép-

ségről szóló könyv valóban szép, jóleső érzés kézbe venni.

Újszerű pedig abban, hogy egy 2002-ben készült CD-ROM, egy elektronikus médium anyagát alakította át papírformájúvá. Nem ismerek még egy ilyen nagy formátumú vállalkozást, amely ezt az irányt, tehát az elektronikustól a hagyományos, papír alapú felé tartót valószínűleg megvalósította volna meg. Az ellenkezőjére számtalan példa van, eddig megjelent könyvek ezreit, százazreit digitalizálták, erről nem is érdemes beszélni. De fontos kérdés, s e tekintetben újszerű e könyv, hogy miként lehet egy elektronikusan elkészített anyagot a papírforma linearitásába átvezetni. Rögtön egy példa: a CD-ROM-on a szövegben egyes szavakat színesen szedtek a készítőik, s ezekre kattintva tárultak fel az adott szóra vonatkozó forrásszemelvények, melyek a kifejezés jelentését világították meg. Az elektronikus médiumok térbeli szerkezetben épülnek fel – bármely pontról bármelyik másikra léphetünk egy ugrással –, és a képeknek, szövegeknek terjedelmi korlátai sincsenek, ám amikor a művet síkban, az egymást követő lapok sorozatában akarjuk megvalósítani, akkor nehezebb a dolgunk. A könyvben is színessel szedték az utalószavakat, de a hozzájuk tartozó kis szemelvények, éppen az egyes oldalak terjedelmi kapacitásának korlátozottsága miatt, néhol csak jóval később kerülnek az olvasó elé, s ez va-